

Även hösten bjuder på skönhet.

Välkommen till Nyhetsbrev nr 15-2016 från Kalle Eriksson och Bjäreförlaget

Oktober – den åttonde(!) månaden

Namnet kommer från latinets October – den åttonde månaden. Varför åttonde? Svaret är, att i den äldre romerska kalendern, som gällde fram till 153 f.Kr., var denna månad den åttonde.

Förr hade ju varje månad ett särskilt namn i gamla almanackor. I Sverige var det *slaktmånad*. I Danmark *Saedemåned*. Sådden utfördes då. I Tyskland var det *Weinmonat*, dvs vinmånad.

Vad finns att säga om oktober? Mycket, förstås. Under månadens 31 dagar kommer mycket att hända.

Jag stannar vid en detalj. En lite udda detalj: Oktober månad börjar alltid på samma veckodag som januari. Detta under förutsättning att det inte är skottår.

Oktober är ju inte den månad

som får människor att jubla. Inga lyriska utsvävningar kring vädret. Poesin flödar inte direkt av hyllningar till oktober månad. Inte som till maj och juni.

Dock går det att hitta oktober i lyrikens värld. Som Tomas Tranströmers dikt Vädertavla:

*Oktoberhavet blänker kall
Med sin ryggfena av hägringar.*

En annan dikt om oktober hittar jag i Gabriel Jönssons diktverk *Himmel och blandsäd*:

*Skogen brinner, elden rinner
snabb och sval från gren till gren
Allt det gamla gröna svinner
och den fina elden minner
mig om lätta majlövs sken.*

Oktober i vår historia

Har det hänt något intressant i vår historia som kan knytas till oktober? Massor, förstås. Här är ett talande exempel:

Den 1 oktober 1858 utfärdade Kungl. M:t en kungörelse där det hette:

Husbonde äger ej längre rätt att aga sina tjänsteandar. Undantag göres dock för tjänstehjon av mankön under 18 år och av kvinnkön under 16 år. Dessa må med måttlig aga tillrättavisas.

Att lagen behövdes berodde förstås på, att det förekommit aga av sådan karaktär och omfattning, att även den tidens människor reagerade. I en insändare, som var införd i Öresundsposten en kort tid före nämnda beslut om förbud mot aga, uppgavs att

"...en husbonde vid upprepade tillfällen slagit sina drängar blodiga med allehanda tillhyggen. Även pigorna gav han sig på och slog dem blodiga, i synnerhet "om han inte fick sin vilja fram med dem..."

Lantbrevbäraren blev internationell

Mera oktober:

Den 8 oktober 1874 är en viktig dag i postens historia. Då ratificerades ett posttraktat i Bern, som innebar, att brev frankerades med landets frimärken, i princip befordrades jorden runt. Den tidens lantbrevbärare, bl.a. de i Bjäre, tyngdes förmodligen inte alltför mycket av utländska försändelser. Nåja. Amerikabrev hade börjat komma nu, sedan så många bjärebor gett sig i väg till "Amerikat" – det stora landet i väster.

Brevbäraren levde farligt på den tiden. Det fick generalpoststyrelsen att fatta beslut om belöningar till dem som hjälpte brevbärare som hamnade i trångmål.:

"Högst 50 riksdaler till skjutsande eller andra, som ådagalägger rådighet att avvärja våld mot posten eller försök därtill...

..för upptäckande eller gripande av dem som förövat våld å allmänna posten,,,...

Vi fick en extra sommar

I något sammanhang tidigare lär jag ha utbrustit i ett "Sommar, vart tog du vägen..", yttrat nån gång i augusti. Jag tyckte då att sommaren hade gått alltför fort. Det var så mycket jag ville hinna med i mitt arbete med att skildra "NÄRA HAVET..."

Strax därefter fick jag uppleva att vi blev begåvade med en extra sommar. I september!! Det gav mig många nya möjligheter att vandra längs våra stränder – ständigt med kameran i högsta hugg. Det blev många bilder. Totalt under sommaren ca 6 000 bilder.

Milstolpe i arkivet passerades.

Det flitiga plåtandet har medfört, att jag nu har passerat en ny milstolpe när det gäller de digitala bilderna i min dator: 50 000.

Ur detta skall jag nu välja bilder till den kommande boken "NÄRA HAVET...trivs jag bäst".

Den där lilla knorren,

I boktiteln - "...trivs jag bäst..." - har jag petat in för att understryka, att detta inte är en vetenskaplig avhandling. Långt därifrån.

När jag i såväl den kommande boken som i föreläsning med bildspel i samma ämne skildrar havets betydelse för bjäreborna, tangerar jag flera ämnesområden. Geologi, botanik, zoologi, historia.

Jag är ju inte expert inom något av dessa områden. Jag skildrar bara "en vanlig människas" upplevelser, när man vandrar längs denna kust.

Det är verkligen upplevelser. Vår kust har så mycket att berätta. Från olika tidsperioder: spåren från istiden. Från spåren efter forntidens bjärebor som levde vid kusten. Från vår världsomspännande sjöfart, fisket - med bl.a. medeltidens ofattbart rika tillgång på sill.....

Premiär för bildspelet.

Som nämnts har jag producerat ett bildspel med samma tema som boken – NÄRA HAVET....

Premiären - och ytterligare en föreläsning i ämnet - har just avverkats. Jag är glatt överraskad av det mycket positiva mottagandet från publikens sida.

Är du medlem i någon förening och önskar att din förening skall få ta del av NÄRA HAVET... är det bara att du hör av dig. kalle@bjarnet.com

Bildarkivet till fler intresserade

Som jag nämnt har jag just passerat en milstolpe när det gäller mitt digitala bildarkiv: 50 000 bilder. Jag funderar ofta på vilket sätt allmänheten skall kunna få ta del av dessa bilder.

Det långsiktiga målet är klart. Hela arkivet har donerats till Båstads kommun - med kravet att alla bilder skall ställas till allmänhetens förfogande.

Jag tycker inte att detta räcker. Därför funderar jag över olika vägar som mera aktivt kan göra att den som är intresserad skall hitta vägen till bilden.

Ett par sådana vägar har jag redan trätt in på: Mina böcker och mina föreläsningar. I båda fallen få läsaren/lyssnaren/tittaren några av dessa bilder insatta i sina resp. sammanhang. Finns det fler vägar?. Välkommen med förslag. Skriv till kalle@bjarnet.com

Efterlysning

Vissa bilder i bildarkivet saknar text. Det är bilder, som inlämnats till mig från privatpersoner och där bild-inlämnaren inte kunnat redogöra för innehållet i bilden.

På min hemsida – under rubriken Efterlysning – hittar du några av dessa bilder. Ta gärna en titt. Kanske känner du igen motivet. Personerna. Platsen. Verksamheten. I så fall: Skicka dina uppgifter i ett mejl.

Min boklåda

Boktitel	Ord.pris	Rea-på-rea-pris
Så blev Båstad tennis	225	60
Bilder av ett sekel i Bjäre	330	70
Vår bjärehistoria i bild	350	70
Bjärebor berättar om Bjäre	Slutsåld	
Strövtåg i Bjäres historia	330	140
På räls över Hallandsås under 130 år	Slutsåld	

Som synes är två av böckerna slutsålda. Inom kort kommer ytterligare en att vara slutsåld.

Språklådan

När vi tidigare då och då lyft på locket till Språklådan har vi hittat övningar i våra lokala språk: bjäremål, göingemål, skånemål...

Det är dags att vi uppmärksammar det halländska språket. Hallänningarna är ju ändå våra närmaste grannar...

Den här gången gäller det språket i Halland.

Vi börjar med en mjukstart. Vet du vad dessa ord betyder?

- 1) Bela. 2) Illavåren 3). Däga/däka. 4) Kelig. 5) Grisk. 6. Sätta au. 7) Käravåren.
- 2) Skicka dina svar till kalle@bjarenet.com

Resultatet av tävlingen kommer framöver i Nyhetsbrevet.

Det halländska "ärret"

har ju många roat sig med att försöka härma.

Många –bl.a. handbollsintresserade personer...- minns försöken att säga ordet gurkburk..

Därmed kan det vara dags att kolla, hur man uttalar bokstaven "r" i olika delar av Halland:

I söder – upp till Ätran - hör vi oftast tungrots-r. D.v.s. samma "r" vi i Skåne använder.

Norr om Tvååker gäller tungspets-r. Dock inte i alla sammanhang. I början av ord används

tungrots-r. Exempel: rak, rida, rykta. Även inne i ord används tungrotten, när det gäller "långt r-ljud", som i borra, darra, surra.

I övrigt gäller det tungspetsen.

Mellan dessa båda språkområden

finns ett gränsområde där särskilda regler gäller. Där används tungrots-r i början av ord. I övrigt gäller tungspets-r.

I detta språkliga gränsområde gäller speciella former för bestämd och obestämd form.

I Tvååker säger man auan(ån) döran(dörren), bönnernan, (bönderna),
koeran(korna.)

Även norr om Tvååker hittar i vi några specialiteter. Sola (solen) huse (husen.) bönnerna (bönderna)

När det gäller det här sistnämnda får jag som lekman i detta ämne associationer med värmländskan....

(Har jag fel i funderingen kring släktskapet med värmländskan ber jag dig som läsare att rätta mig.)

Isbjörnar i Båstad

KYRKOHERDE Victor Ewald i Ö. karup var intresserad och mycket kunnig även i ämnet historia. 1925 hade han funnit skelettdelar i marken i det som kallades Båstads vång. (Det är i närheten av området där Örebäcksvallen nu finns.) Fynden insändes till Kommissionen för antikvarisk-topografisk undersökning av Skåne.

Kommissionen kunde konstatera att skelettdelarna tillhört en isbjörn!!

Professorn i geologi K.A. Grönvall reste från Lund till fyndplatsen för att undersöka den miljö, i vilken bendelarna hittats.

Fynden hade legat i strandgrus ca 15 meter över havsnivån. För ca 9000 år sedan och tidigare låg havsytan på denna nivå.

Senare har man med hjälp av kol-14-metoden kunnat konstatera, att fynden var ca 12 230 år gamla.

Det där var ju tiden strax efter det att den väldiga landisen hade dragit sig norrut.

Isen lämnade spår efter sig

Här på bjärehalvön har vi som bekant många spår efter istiden. Främst från avsmältningssperioden. Rullstensåsar – bl.a. i Grevie – är ett exempel. Längs vår kustlinjen kan vi se bl.a. de räfflor, som de i isen infrusna stenblocken orsakade i det underliggande berget.

Flera istider.

Vi talar ofta om "istiden". Det kan ju ge sken av att det förekommit endast **en** sådan isig period. I verkligheten har det förekommit flera köldperioder och mellanliggande milda perioder.

Den senaste isperioden – den som vi brukar kalla istiden kan anses ha sin födelse för ca 30 000 år sedan. Detta efter några tusen år av stark kyla. Isen nådde med tiden väldiga proportioner. Flera tusen meter tjock!!

För ca 15 000 år sedan skedde ett omslag till mildare klimat. Isen smälte. Inne i denna tjocka ismassa formades älvar. Vatten som ville ut. Det kom ut med tiden. Förde med sig allt det material med stenar och grus som isen samlat på sig under tillväxtperioden. När isälvsvattnet kommit ut ur ismynningen och "lugnat ner sig", kunde sten och grus lägga sig till ro utanför mynningen. Resultat: rullstensåsar. Geologerna räknar med, att det var omkring för 13 500 år sedan som den södra iskanten hade kommit till det som nu är våra trakter.

"Båstad – en fleck med ett gott parti med skutor".

Raskt hopp från istid till historisk tid:

När Skåne blivit svenskt 1658 gjorde riksrådet Christer Bonde på uppdrag av regeringen en inventering av förhållandena i Skåne. Ur denna redogörelse kan vi bl.a. läsa:

Den första fleck som man möter i Skåne, är Båstad, vilken eger ett gott parti skutor med hvilka förnemligast ved utförts från åsen till Köpenhamn och andra danska orter.

Rapporten ger belägg för, att Båstad utgjorde en viktig utskeppningshamn av ved från Hallandsåsen. Även i andra dokument får vi uttryck för att Båstads redd var viktig. Bl.a. i ett jordrevningsprotokoll från den första svenska tiden:

Båstads öppna redd är med en så härlig ankarbotten aff naturen begåfwat att der kunna stora örlogs skepp och mindre skutor och farkoster ankra.

I tullböcker i Malmö framgår också, att det gick många båtlaster från Båstad till Malmö med ved. Fram till 1675 var det omkring 5 skutor per år. På bjärehalvön fanns det dock ytterligare en hamn med stor export av ved till Malmö. Det var Grytehamn. Under vissa tider ansågs den som *ännu viktigare* än Båstads hamn. Särskilt under den danska tiden. Mycket mera om detta i boken och i bildspelet "NÄRA HAVET..."

Dags att ställa om klockan.

Nytt hopp i vår historia. Till vår tid:

Snart är det dags för den årliga omställningen av klockan. Dags för vintertid. (dags alltså att damma av hjälpmedlet trädgårdsmöblerna.....!!)

Nästa år kan vi f.ö. fira 20-årsjubileum av denna omställning.

När EU bestämde sig för att införa detta med sommartid, blev det inte applåder från alla. Bl.a. fransmännen var motståndare.

- *Frankrikes kor, barn och gamla gillar inte omställningen till sommartid, förklarade Frankrikes premiärminister Alain Juppés.*

EU genomförde reformen – trots protesterna. Runt om i Europa insåg man problemen som skulle uppstå, om något av medlemsländerna **inte** skulle ställa sig bakom EU-beslutet. Tänk på alla internationella kommunikationstabeller!!!

Barn förklarar

Du har kanske redan sett det. I min dator poppade det plötsligt upp. Varifrån? Några exempel på hur barn formulerar sig, när de skall skildra "världen":

- Förr i tiden var barn inte så bortskämda. De hade inga lekar eller soffkuddar eller mariekex. I stället hade de mera gråa saker som inte var farliga för naturen. (Leo 7 år.)
- När man gifte sig förr i tiden var det för att staten sa det, och prästerna tyckte det var bäst. Idag kan man slå sig ihop med den ena sambon efter den andra utan att staten säger mu eller bä. (Dennis 8 år.)
- När man gifter sig spelar organismen en sorgmarsch medan bruden går mot mannen. (Gustav 5 år.)
- När man gifter sig får man inte skratta. Och så får man inte säga nej. (Elin 4 år.)
- Om mannen och frun skiljer sig måste de dela på lamporna och knivarna. För det mesta kan man inte komma överens om vem som skall ha barnen. De som inte kommer överens får gå till en börsmäklare. Han bestämmer vem som skall ha barnen och då får den andre ett extra matbord i stället.. (Daniel 8 år.)

Avslutningsvis: Har du någon

i din bekantskapskrets som du tror skulle vilja få mina Nyhetsbrev – tipsa gärna vederbörande. Allt jag behöver är en e-post-adress.

Vänligen
Kalle

Kalle Eriksson
Bjäreförlaget
Hallavaravägen 102
269 91 Båstad
kalle@bjarenet.com
Tel. 0431-365332